

”Kun med kondom”
En kvalitativ undersøgelse af 18 - 23-åriges kondombrug

Udarbejdet for Sundhedsstyrelsen
af cand.mag., MPH, ph.d. Signe Hanghøj
Sexologisk Forskningscenter, Klinisk Institut, Aalborg Universitet, juni 2017

Indholdsfortegnelse

1. Undersøgelsesspørgsmål	3
2. Metode	3
2.1. Rekruttering.....	3
2.2. Interviewguide.....	3
2.3. Interviewer og moderator	3
2.4. Deltagere	4
2.5. Sted og varighed	4
2.6. Etik	4
2.7. Analysestrategi	5
2.8. Validitet og reliabilitet	5
3. Resultater	5
3.1.1. <i>Altid kondom</i>	5
3.1.2. <i>'Smuttere'</i>	6
3.1.3. <i>Går den, så går den</i>	7
3.1.4. <i>Mandens ansvar</i>	8
3.1.5. <i>Kvindens ansvar</i>	9
3.1.6. <i>Fælles ansvar</i>	10
3.2. Plusser, minusser og muligheder.....	10
3.2.1. <i>Plusser</i>	10
3.2.2. <i>Minusser</i>	11
3.2.3. <i>Muligheder</i>	12
3.3. Sexsygdomme	13
3.3.1. <i>Sikker og usikker sex</i>	13
3.3.2. <i>Sexsygdomme versus graviditet</i>	14
3.3.3. <i>Uvidenhed</i>	14
3.3.4. <i>Helt normalt</i>	15
3.3.5. <i>Skam</i>	15
3.3.6. <i>En sjov historie</i>	16
3.3.7. <i>Ansvar over for andre</i>	17
3.3.8. <i>Test for sexsygdomme</i>	17
3.4. Forhandling.....	18
3.4.1. <i>Initiativ</i>	18
3.4.2. <i>Timing</i>	19
3.4.3. <i>Alder</i>	20
3.5. Viden.....	21
3.5.1. <i>Mangel på viden</i>	21
3.5.2. <i>Seksualundervisning</i>	21
3.5.3. <i>Mødre</i>	22
3.5.4. <i>Venner</i>	22
3.5.5. <i>Information</i>	23
4. Konklusion	23
Referencer	26

1. Undersøgelsesspørgsmål

Sundhedsstyrelsens overordnede undersøgelsesspørgsmål lød:

Hvad tænker 18 - 23-årige om kondombrug og risici ved usikker sex?

2. Metode

Vi foretog tre fokusgruppeinterviews samt et individuelt interview med en deltager, som ikke havde mulighed for at deltage i et fokusgruppeinterview. Fokusgruppeinterviews blev valgt som metode, fordi samspillet i grupper dels gør det lettere at udtrykke synspunkter, der vedrører sensitive og tabubelagte emner (Kvale, 2009), dels fremmer diskussioner angående ansvaret for brugen af kondom.

2.1. Rekruttering

Fokusgrupperne bestod af unge i alderen 18 - 23 år med seksuel erfaring, der inkluderer brug af kondom, og som havde forskellige uddannelsesmæssige baggrunde, etniciteter og seksualiteter. Fokusgrupperne blev sammensat af unge fra forskellige uddannelser, fordi eksisterende undersøgelser peger på, at unge fra erhvervsuddannelserne oftere udelader brug af kondom sammenlignet med unge fra gymnasiale uddannelser (Bendtsen, Mikkelsen & Tolstrup, 2014). Vi medtog endvidere unge af anden etnisk oprindelse end dansk, fordi studier har fundet forskelle i viden om kondombrug samt holdninger og adfærd angående kondombrug blandt disse unge sammenlignet med unge af etnisk dansk oprindelse (Graugaard, 2010; Knudsen, 2007).

Vi prioriterede at sammensætte fokusgrupperne, så de unge var repræsenteret med minimum én kvinde og én mand inden for hver uddannelsesretning. Vi valgte endvidere at blande kvinder og mænd i fokusgrupperne for at tilskynde til diskussioner angående ansvaret for kondom og for at kunne observere eventuelle magtrelationer kønnene imellem. Rekruttering skete via gatekeepere fra relevante uddannelsesinstitutioner, dvs. uddannelsesvejledere og undervisere, som blev kontaktet telefonisk eller pr. mail. Gatekeeperne fik tilsendt et rekrutteringsopslag, som de videreformidlede mundtligt eller skriftligt (fx på e Levintra) til de unge. Fokusgruppedeltagerne modtog hver to biografbilletter for deres medvirken.

2.2. Interviewguide

Interviewguiden blev designet semistruktureret ud fra konkrete hypotesegenererede spørgsmål fra Sundhedsstyrelsen samt ud fra spørgsmål formuleret af Sexologisk Forskningscenter med baggrund i eksisterende viden på området. Interviewguiden bestod af såkaldte "åbne og ekspansive" startspørgsmål (Halkier 2016), som lagde op til deltagernes personlige beskrivelser og vurderinger. Startspørgsmålene blev fulgt op af målrettede opfølgningsspørgsmål. Interviewguiden tog med de åbne spørgsmål højde for nye og uforudsete empiriske iagttagelser, mens de opfølgende spørgsmål særligt var funderet i eksisterende viden.

2.3. Interviewer og moderator

Fokusgruppeinterviewene blev foretaget af cand.mag., MPH, ph.d. Signe Hanghøj fra Sexologisk Forskningscenter (interviewer og moderator). Endvidere deltog sygeplejerske, cand.scient.san. Ena

Lindhardt Thomsen fra Ungdomsmedicinsk Videnscenter (Rigshospitalet) som observatør. Begge havde erfaring i at udføre fokusgruppeinterviews med unge.

2.4. Deltagere

Fokusgrupperne bestod af 2-5 deltagere. Vi prioriterede at danne såkaldte mini-fokusgrupper, fordi fokusgrupper med få deltagere er passende til diskussioner af sensitive emner som fx seksualvaner (Halkier, 2016). På rekrutteringstidspunktet var deltagerne mellem 18 og 23 år. Deltagerne repræsenterede forskellige etniciteter og seksualiteter. De kom fra følgende uddannelser: universitet, professionshøjskole, alment gymnasium, HTX og erhvervsskole.

Tabel 1: Deltagere

Køn	Alder	Etnisk baggrund	Seksuel orientering	Uddannelsessted
Kvinde	21	dansk/nordisk	heteroseksuel	universitet
Kvinde	22	arabisk	heteroseksuel	universitet
Mand	22	dansk/nordisk	heteroseksuel	universitet
Kvinde	23	dansk/nordisk	heteroseksuel	professionshøjskole
Kvinde	23	arabisk	heteroseksuel	professionshøjskole
Mand	22	dansk/nordisk	heteroseksuel	professionshøjskole
Kvinde	18	dansk/nordisk	biseksuel	alment gymnasium
Mand	19	dansk/nordisk	heteroseksuel	alment gymnasium
Kvinde	18	dansk/nordisk	heteroseksuel	HTX
Mand	18	dansk/nordisk	heteroseksuel	HTX
Kvinde	19	dansk/nordisk	biseksuel	erhvervsskole
Mand	23	dansk/nordisk	heteroseksuel	erhvervsskole

Gennemsnitsalderen for deltagerne var 20,7 år.

2.5. Sted og varighed

Fokusgruppeinterviewene blev udført i ungecaféen HR BERG på Rigshospitalet og varede mellem 60 og 90 minutter. Det individuelle interview blev udført i deltagerens eget hjem og varede 45 minutter. Alle interviews blev optaget på diktafon og efterfølgende transskriberet ordret.

2.6. Etik

Før fokusgruppeinterviewet fandt sted, fik deltagerne tilsendt en kort projektbeskrivelse, hvori de blev informeret om formålet med Sundhedsstyrelsens kampagne 'Kun med kondom', hvad fokusgruppeinterviewet ville komme til at handle om, hvad data skulle bruges til samt anonymitet i undersøgelsen. Før fokusgruppeinterviewet gik i gang, afgav de skriftligt informeret samtykke til at deltage. I introduktionen til fokusgruppeinterviewet blev deltagerne opfordret til at behandle informationer fra de andre deltagere med fortrolighed. Denne opfordring blev gentaget pr. mail dagen efter fokusgruppeinterviewet.

2.7. Analysestrategi

Data blev analyseret ved hjælp af anvendt tematisk analyse med afsæt i Bente Halkiers *Fokusgrupper* samt i Steinar Kvale og Svend Brinkmanns *Interview, introduktion til et håndværk*. Den tematiske analyse var forankret i redskaberne kodning, kategorisering og begrebsliggørelse (Halkier, 2016). I kodningsfasen blev transskriptionerne gennemlæst adskillige gange én transskription ad gangen, og der blev knyttet tematiske nøgleord til de forskellige udsagn i teksten. De tematiske nøgleord var korte og afspejlede deltagernes handlinger, synspunkter og oplevelser (Kvale, 2009). I kategoriseringsfasen blev de forskellige koder (tematiske nøgleord) sat i forbindelse med hinanden, og koderne blev samlet i matchende kategorier (Halkier, 2016). Kategoriseringen var både teori- og empiridrevet, hvilket afspejlede tematiseringen af interviewguiden ud fra Sundhedsstyrelsens og Sexologisk Forskningscenters hypotese- og teorifunderede spørgsmål såvel som nye fund i data. I begrebsliggørelsesfasen blev koder og kategorier igen sat i forhold til data, og vi fandt gentagelser og mønstre såvel som variationer og kontraster på tværs af fokusgrupperne (Halkier, 2016). I begrebsliggørelsesfasen blev datamætning tydelig, idet der var mange gentagelser på tværs af deltagernes udsagn i de tre fokusgrupper og det individuelle interview.

2.8. Validitet og reliabilitet

For at sikre høj validitet (gyldighed) og reliabilitet (pålidelighed) foretog vi fra begyndelsen det, Halkier betegner som "fornuftige operationaliseringer" (Halkier, 2016), hvilket kan gøres ud fra den eksisterende viden, man som forsker har om forskningsfeltet. Dette betød bl.a., at vi sammensatte fokusgrupperne ud fra de unges uddannelsesmæssige baggrund, fordi uddannelsesniveau i tidligere danske undersøgelser har vist sig at være en stærk determinant for brug af kondom (Bendtsen, Mikkelsen & Tolstrup, 2014). Desuden tematiserede vi interviewguiden ud fra faglig viden inden for området (Bendtsen, Mikkelsen & Tolstrup, 2014; Graugaard, 2010; Heinskou 2007; Knudsen, 2007; Lupton, 1995; Peoples Research, 2010; Sundhedsstyrelsen, 2014). Indsamling af data blev foretaget systematisk ved hjælp af interviewguiden, dog med plads til at forfølge nyopstået viden, såfremt deltagerne bragte nye temaer frem. Validiteten blev yderligere styrket af, at lydfilerne fra fokusgruppeinterviewene blev transskriberet ordret (af interviewer selv), og at observatøren sikrede, at interviewguiden blev fulgt, og at alle spørgsmål blev besvaret fyldestgørende.

3. Resultater

Centrale pointer bliver underbygget af citater, som afspejler deltagernes fælles oplevelser og synspunkter ud fra generelle tendenser i data, men også deres individuelle oplevelser og synspunkter ud fra nuancer og modsætninger i data.

3.1. Grundholdninger til kondom

3.1.1. *Altid kondom*

Hovedparten af de unge har en grundholdning om altid at bruge kondom, fordi det bare er noget, "man gør", og noget, som de i udgangspunktet forventer, at andre også gør:

"jeg burde også bruge, fordi alle bruger det, og man skal bruge"

Kvinde 23 år (professionshøjskole).

De unge er enige om, at kondombrug er noget man både principielt og reelt stræber efter, men som i praksis kan være svært at efterleve:

"Jeg vil enormt gerne være sådan en person, der altid dyrker sikker sex, og det er jeg bare desværre ikke rigtig"

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

Sex uden kondom bliver både sammenlignet med brug af cykelhjelm og ikke-rygning, det vil sige som noget, man ved, er korrekt, men som alligevel kan smutte:

"det er ligesom det der med, at folk ved godt, at det er dårligt for dem at ryge, men alligevel så gør man det"

Mand 22 år (professionshøjskole)

Det sker også, at kondomet bliver undladt efter fælles aftale, selvom man fortsat læner sig op ad en principiel sikker-sex-norm:

"Jeg tænker altid, at det er sådan standard, at det gør man (bruger kondom), og så aftaler man lige, hvis man ikke gør"

Mand 23 år (erhvervsskole)

3.1.2. 'Smuttere'

Selvom hovedparten af de unge i undersøgelsen har en grundholdning om altid at bruge kondom, oplever de fleste alligevel, at kondombrugen smutter fra tid til en anden. Mange af de unge synes, det er pinligt, når kondomet smutter, og det er ikke noget, de taler højt om til deres kammerater:

"jeg synes faktisk, at det er pinligt. Jeg fortæller ikke til min bedste veninde, hvis jeg har glemt at bruge kondom"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Nogle mener, at de vil blive betragtet som dumme og uansvarlige, og at der kan være tale om et socialt prestigetab, hvis de ikke bruger kondom:

"hvis man ikke bruger det, så er man jo den dumme, ikke?"

Kvinde 22 år (universitet)

Der er desuden en tendens til at betragte andre som uansvarlige, hvis de ikke bruger kondom:

"hvis en af mine kammerater kom og fortalte det (at han ikke havde brugt kondom), ville jeg tænke "hold nu kæft, du er en fucking idiot", hvad har du udsat dig selv og det stakkels pgebarn for?"

Mand 22 år (professionshøjskole)

'Smuttere' bliver blandt andet begrundet med for stort indtag af alkohol. Både de kvindelige og mandlige deltagere i undersøgelsen er dog enige om, at kvinder generelt er bedre end mænd til at huske kondomet, selvom de er fulde:

”piger har en større tendens til at tænke lidt mere over det, end drenge gør, især når man er stiv”

Mand 18 år (HTX)

Lysten og nydelsen i forbindelse med seksuelt samvær kan også blive så stor, at kondomet bliver nedprioriteret. Det kan endvidere være svært at stoppe, når man er godt i gang, for eksempel hvis man er startet med et kondom og gerne vil fortsætte, når der ikke er flere kondomer tilbage. Det kan også være, at det ikke i første omgang lykkes at rulle kondomet på, og man så fortsætter uden.

Der er bred enighed blandt de unge om, at smuttere oftest sker, når man er sammen med en, man kender i forvejen. Selvom det føles mere trygt at kræve kondom af én man kender, er det samtidig lettere at have sex uden kondom, fordi man har en fornemmelse af, at en person man kender, nok ikke har en seksygdsm:

”Nu har jeg været sammen med en af mine rigtig gode venner, og der ville jeg aldrig være i tvivl om, at han har i hvert fald ikke en kønssygdom, så der er det lettere at springe kondomet over, men også sådan ”hey makker, skal vi lige have kondom her”, for så er det lige pludselig ikke akavet, fordi man kender hinanden så godt”

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

3.1.3. Går den, så går den

”Går den, så går den”-adfærd dækker over, det man kan kalde udspekuleret kynisme (at ”glemme” kondomet med vilje), men også over mere ubetænksomt sløseri samt situationer, hvor man bliver revet med af stemningen.

”Går den, så går den” er en udbredt holdning blandt de unge - især mændene, og det bliver både reflekteret i måden, de unge taler om deres eget sexliv på, og i det de fortæller om andre:

”jeg tror, at 90 % af alle fyre, de ville være ligeglade (med kondom) (...) det er mit indtryk, at der er mange, der har det sådan ”går den, så går den”, og jeg tror, der er mange, der bare tager det som en selvfølge, at piger tager p-piller, det går man bare ud fra”

Mand 22 år (professionshøjskole)

Mange mænd tager det som en selvfølge, at kvinder tager p-piller. De mener derfor, at de kan undlade kondom, fordi den værste mulige konsekvens er, at kvinden bliver gravid. En enkelt kvindelig erhvervsskoleelev fortæller dog også, at hun tidligere har været ligeglad med at bruge kondom, fordi det var nemmere at tage en fortrydelsespille bagefter:

”der var engang, hvor jeg tænkte i situationen ”jeg tager bare en fortrydelsespille i morgen”, hvor der ikke var noget kondom eller p-piller”

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

Hun forklarer, at hun tidligere sagde til sig selv, at det var fint nok at have sex uden kondom, fordi hun nok ikke havde ægløsning. Nogle af de mænd, kvinderne omtaler, opfordrer også kvinden til at tage fortrydelsespiller, så de kan slippe for at bruge kondom:

”jeg tror ofte, så er (fyrene) sådan hov ej, skal vi ikke lige købe en fortrydelsespille, så kan man være sådan lidt ”flot””
Kvinde 22 (universitet)

Sex uden kondom er ofte ledsaget af en generel ubekymrethed fra mændenes side, og størstedelen af kvinderne i undersøgelsen beretter om mænd, der vanemæssigt ”glemmer” kondom ved simpelthen ikke at nævne det:

”jeg har oplevet, at personen kom til at ”glemme” det, og så skulle jeg lige sådan minde om det lige inden, og hvis jeg ikke havde sagt noget, så tror jeg godt bare, han kunne finde på bare at fortsætte uden. Jeg tror, der er mange, der helst vil have det uden”

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Langt fra alle mænd har dog sex uden kondom med god samvittighed eller har erfaring med at glemme kondomet med vilje:

”der var en situation, hvor jeg ikke havde noget kondom, og hvor jeg ligesom bare ikke tænkte over det, og hvor det gik lidt hurtigt, og så sagde hun stop, og så gjorde vi det ikke, i hvert fald fik jeg enormt dårlig samvittighed, fordi der følte jeg mig som den person, der prøvede at komme udenom det (...) og jeg fik dårlig samvittighed, fordi jeg følte det, som om jeg var ... og det var jeg jo også, det var mig, der var idioten”

Mand 22 år (universitet)

Omvendt refererer de kvindelige deltagere også til mænd, der undlader at tage kondom på, selvom de gentagne gange opfordrer dem til det. Flere beskriver en asymmetrisk magt- eller forhandlingssituation, hvor kvinden eksplicit ønsker kondombrug, mens manden på den ene eller anden måde får snoet sig udenom:

”altså jeg synes, at jeg har sagt, at det skal være med kondom, og så ender det alligevel med at være uden kondom. Og det er et problem, og det tror jeg ikke kun sker for mig, jeg tror, det sker for mange, at man siger, at det skal være med, og så ender det alligevel uden”

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

3.1.4. Mandens ansvar

Størsteparten af de unge mener, at der findes en - ofte udtalt - præventiv ansvarsfordeling, således at kondomer er mandens ansvar, og p-piller er kvindens ansvar:

”altså, det er min måde at beskytte mig på, og så har han sin måde at beskytte sig på, så vi investerer i hver vores måde, ikke?”

Kvinde 22 år (universitet)

Flere af de unge af begge køn er inde på, at et kondom kan sammenlignes med et stykke beklædning, det vil sige noget, der skal købes, så det passer mandens penis. Derfor kan det være svært for kvinden - eller sågar umuligt, hvis hun har et one night stand - at skaffe kondomer, der passer til den mand, hun går hjem med:

”vi kan jo ikke vide, når vi ikke har nogen fast kæreste, hvilke nogle kondomer, vi skal købe, vi kan jo ikke være forberedt på det hele”

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

”jeg vil altså også langt hen ad vejen mene, at det er fyrens eget ansvar at have kondomer, fordi hvis man vil have noget der passer, så ... jeg kan jo heller ikke bare gå ud at købe undertøj eller tøj til en vildt fremmed, som jeg aldrig nogen sinde har set i mit liv, og så bare satse, du passer nok i størrelse medium”

Mand 22 år (professionshøjskole)

Andre kvinder mener ikke, at kondomer er deres ansvarsområde, og de køber dem sjældent. En enkelt mener endda, at det er ”dårlig stil”, hvis en mand går i byen uden kondomer, hvis han påtænker at gå hjem med en kvinde. De kvindelige deltagere af arabisk oprindelse vil aldrig købe et kondom, fordi det vil have for store konsekvenser for dem, hvis kondomet bliver fundet i deres tøj, i deres hjem, eller hvis de bliver set, mens de køber det. Alligevel er de blandt de allermest stabile kondombrugere, blandt andet fordi de kræver, at manden køber dem, og sjældent eller aldrig går på kompromis med at kondomerne kommer på:

”jeg har fandme aldrig sørget for et kondom, jeg har sørget for at sige ”har du et kondom”, og hvis han ikke har, enten løber han ud og køber det, eller også et eller andet andet, men jeg regner ikke med, at jeg har det”

Kvinde 22 år (universitet)

Nogle mænd sørger altid for at have kondomer på sig, blandt andet fordi de oplever, at kvinderne aldrig har det:

”jeg har ikke oplevet, at der var en pige, der havde haft det, det har jeg altid haft”

Mand 23 år (erhvervsskole)

3.1.5. Kvindens ansvar

Selvom størsteparten af de unge mener, at kondom er mandens ansvar, og p-piller er kvindens ansvar, findes der mænd som mener, at prævention generelt er kvindens ansvar. Rationalet synes at være, at kvinden må sørge for kondom, hvis hun ikke tager p-piller (eller begge dele, hvis hun vil være på den sikre side). For disse mænd udgør seks sygdomme ingen fare. Graviditet er derimod den eneste usikker-sex-trussel der findes, og hvis kvinden ikke vil være gravid, må hun selv sørge for præventionen. Ifølge disse mænd angår graviditet kun kvinden, fordi det er hende, der skal lægge krop til, uanset om hun vælger at beholde barnet eller at få foretaget en abort. Derfor bliver initiativet til kondom overladt til kvinden:

”altså der oplever jeg, at der er mange af mine veninder der har, og hvor mine drengevenner ikke har, fordi de regner med, at det burde pigen have. Jeg kender en, han er meget obs på, at det er pigen, der skal have det (...) de har det sådan, at hvis pigerne ikke vil dyrke sex uden kondom, så burde de jo også have et kondom”

Kvinde 18 år (gymnasium)

”det er jo lidt sådan, at drengen kommer aldrig til at virke som den skrappe i den her situation, for det er jo lidt for pigens skyld på en eller anden måde altså i forhold til graviditeten i hvert fald, ikke? (...) Jo, det går jo udover begge det med graviditeten, men i sidste ende er det jo kvindens beslutning om hun vil have et barn eller ej, det er hende, der skal tage en pille eller få en abort, det er i hvert fald hendes krop, det går ud over”

Mand 23 år (erhvervsskole)

Flere mænd bruger endvidere argumentet om, at nydelsen går tabt, hvis de bruger kondom, eller at de simpelthen ikke kan finde ud af at håndtere et kondom. Disse mænd kommer derfor i nogle

kvinders øjne til at fremstå som passive medspillere, som ikke tager deres personlige ansvar alvorligt:

"jeg har oplevet rigtig mange gange, at fyren siger, "nej men jeg kan altså ikke med et kondom, jeg kan kun uden". Det synes jeg er et problem, fordi man har ikke lyst til at sige det så mange gange. Det er svært som pige, synes jeg"

Kvinde 23 år professionshøjskole

Nogle kvinder sørger derfor altid for at have kondomer selv, så de er sikre på, at der er et, når de skal bruge det:

"Jeg har altid kondomer med, altid"

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

3.1.6. Fælles ansvar

Få unge - både kvinder og mænd - nævner, at det må være et fælles ansvar at have kondomer på sig:

"for mig er et kondom en selvfølge, det er noget alle har (...) altså det er jo ikke kun drenges ansvar at have et kondom på sig, det er jo også pigens"

Kvinde 18 år (gymnasium)

Nogle unge tænker ikke kun på, at kondomet er et fælles ansvar, men også på at man har et ansvar for hinanden i forhold til ikke at smitte hinanden med seksydomme:

"hvis man lige har mødt den person, man har sex med, hvis man er midt på Roskilde Festival, og man har lige mødt hinanden pissefulde, så kan man enten være helt ligeglad, men man kan også have den der ansvarsfølelse om, det skal ikke ske for mig, og det skal ikke ske for dig"

Mand 22 år (universitet)

3.2. Plusser, minusser og muligheder

3.2.1. Plusser

Udover åbenlyse fordele som beskyttelse mod seksydomme og graviditet nævner de unge følgende plusser ved at bruge kondom: Mindre lugt ved samlejet, sviner mindre og sundere end p-piller. Hvad angår lugt, så er der en enkelt ung, der mener, at sex med kondom lugter mindre, fordi man undgår af sekreterne blander sig. Desuden er der flere unge, der synes, det er et plus, at kondomet forebygger svineri, så der ikke er så stort et "oprydningsarbejde" efter sex. Endelig er der nogle, der nævner, at kondom er et sundere alternativ til p-piller, fordi man derved undgår at udsætte kvinden for risikoen for blodpropper:

"altså, jeg har været sammen med min kæreste i lang tid nu, ikke? (...) Og så begyndte hun på p-piller, og nu har jeg lidt dårlig samvittighed over det, fordi jeg har fundet ud af, at der er alle mulige blodproppsstoffer i, så nu prøver jeg at overtale hende til, at nu skal vi tilbage på kondom"

Mand 23 år (erhvervsskole)

Kondom bidrager desuden til et "sundt miljø" i kvindens underliv:

"personligt så har mit miljø det meget bedre, efter jeg kun bruger kondom, fordi der ikke kommer så meget basisk fra penis"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

3.2.2. Minusser

Ifølge de unge er der en lang række minusser ved at bruge kondom: Det er besværligt at tage på, det nedsætter følsomheden, det er pinligt at købe og pinligt at have på sig, det medfører akavede øjeblikke, det er upålideligt og dyrt.

Besværligheder med at tage kondomet på bliver navnlig oplevet som en barriere for mændene, men også for de kvinder, der oplever at blive inddraget i pårulningen af deres partner. Mange af mændene oplever nedsat følsomhed som en barriere mod at bruge kondom:

"stramheden dræber rimelig meget ... dræber det ret hurtigt, det går pænt stærkt med at sige "okay fuck det""

Mand 18 år (HTX)

En del syntes, at det er pinligt at købe kondomer på steder, hvor andre kan se dem. Jo mindre diskret købet kan gøres, des mere pinligt er det. Mindst pinligt er det at anvende supermarkedernes selvbetalingskasser. Dernæst følger de almindelige kassebånd, som bliver betjent af en medarbejder, og hvor folk i køen kan se, hvad man lægger på båndet. Mest pinligt er det, når man ligefrem skal bede om kondomerne, fx på apoteket, på tankstationen eller 7 Eleven:

"jeg har prøvet en gang hvor jeg virkelig skulle overkomme mig selv, hvor det var den der, er det vigtigt nok, da jeg stod kl. 1 i 7 Eleven på Gothersgade, også fordi der skulle man spørge om dem, det er ikke bare noget, du lægger op på disken, det er sådan "en pakke kondomer, tak""

Kvinde 21 år (universitet)

"(...) på Q8 (...) så spørger de "hvilken slags", og hvis man som dreng skal svare x large eller x thin eller med dupper eller øh"

Mand 23 år (erhvervsskole)

Nogle synes også, at det er pinligt at have kondomer på sig, fordi de risikerer at blive "opdaget" af fx ekskærester, venner og forældre.

De unge definerer "akavede øjeblikke" som kortere perioder, som bryder fortryllelsen i den intime situation med praktikaliteter, der vedrører kondomet:

"jeg synes, det er ret akavet, når man har taget tøjet af, og man skal til at finde det der kondom, og drengene har tit kondomet gemt et eller andet mærkeligt sted, hvor deres forældre ikke skal finde det, så man ligger der og er nøgen, og tænker "hvad skal jeg lave""

Kvinde 18 år (HTX)

Kondomet repræsenterer en afbrydelse af spontaniteten i den seksuelle situation, som forskyder fokus fra nydelsen til fornuften:

”det eneste, der kunne være akavet, er lige den der korte pause, hvor man tager det på. Jeg står lige her, sååå ... hvad var det nu du hed igen?”

Mand 22 år (universitet)

Nogle af mændene oplever stress og præsentationsangst, mens deres kvindelige sexpartner afventer deres kondompårulning:

”og så stresser man altid, fordi der er en, der venter, så der er tidspres på”

Mand 18 år (HTX)

Akavede øjeblikke kan helt afholde nogle fra at bruge kondom:

”Den der akavede situation, den kan 100 % gøre, at man ikke orker kondom”

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

Endelig er der en del unge, der oplever kondomer som upålidelige, fordi de kan springe, og samtlige unge anser prisen på kondomer som en større eller mindre barriere mod at købe dem.

3.2.3. Muligheder

De unge anser gratis kondomer og specialbutikker som mulige løsninger, der kan nedbryde barrierer mod at anskaffe sig kondomer. Gratis kondomer på fx barer og diskoteker vil gøre det muligt for alle at skaffe sig kondomer på vej hjem fra byen. Med gratis kondomer vil man undgå pinligheder ved at skulle købe dem i fx 7 Eleven, man vil undgå diskussioner om, hvem der skal købe dem, og man behøver ikke at tænke på prisen.

Flere unge nævner specialbutikker som fx Condomeriet, Lust og sex shops som steder, hvor det er mindre pinligt at gå ind sammenlignet med supermarkeder, apoteker og tankstationer. Begrundelserne lyder, at specialbutikkerne har uddannet personale, som tager kunderne seriøst, at flere kommer i butikken med samme formål, og at man kan få råd og vejledning om fx størrelse:

”jeg synes faktisk også at de der sex shops, jeg har prøvet det én gang, og jeg fik en hyggelig sludder, og det var sådan en periode, hvor det var sprunget et par gange i træk, og så fik man vejledning lige pludselig, og så var det slet ikke pinligt, synes jeg. Så kom man ud med forskellige produkter og alt muligt, det var vildt smart, meget bedre end Q8, ikke?”

Mand 23 år (erhvervsskole)

Desuden kan specialbutikkerne give en sjov oplevelse:

”altså, da jeg var yngre, meget yngre, der købte jeg i Condomeriet, fordi det var sjovest, så gik man ned og fik en pose, så kunne man vælge smag og størrelse og farve og alt muligt. Plus at det var jo en kondombutik, så det var ikke sådan akavet at stå dernede, selvom man var ung”

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

3.3. Sexsygdomme

3.3.1. Sikker og usikker sex

De unge tilkendegiver overordnet fire opfattelser af, hvad sikker sex indebærer:

- 1) *brug af kondom* (for at beskytte sig mod sexsygdomme og graviditet)
- 2) *brug af p-piller og spiral* (udelukkende for at beskytte sig mod graviditet)
- 3) *at blive tjekket for sexsygdomme* (har man ingen sexsygdomme, behøver man ikke bruge kondom)
- 4) *afbrudt samleje* (for at undgå graviditet)

Holdninger til kondom og sikker sex er præget af forskelle mellem køn, uddannelsesniveau og etnicitet. Der er flest kvinder, som tænker på *både* at beskytte sig mod sexsygdomme og graviditet ved brug af kondom eller ved en kombination af kondom og p-piller/spiral. De fleste mænd tænker først og fremmest på ikke at gøre kvinden gravid, og mange af dem foreslår derfor kun kondom, når kvinden ikke tager p-piller. De unge deltagere fra erhvervsuddannelserne udtrykker mindre frygt for risici ved usikker sex sammenlignet med unge fra gymnasier, professionshøjskoler og universiteter:

"jeg ville ikke gå i panik over at få en sexsygdom ... nå for helvede, hvilken pille skal jeg tage ikke? Det er næsten lidt morsomt. Men det er heller ikke noget man går efter, jo. Man er påpasselig, men sker det, er det bare pyt"

Mand 23 år (erhvervsskole)

"der er nogle ret store konsekvenser, hvis nu man ikke opdager en sexsygdom, så jeg forstå faktisk ikke, hvordan I kan have den holdning, at det bare er noget I får fixet, fordi hvis nu man ikke tænker over, at man er blevet smittet uden at have opdaget det, altså hvis nu et kondom er sprunget, og man ikke har set det, så kan der bare være nogle rigtig store konsekvenser"

Kvinde 21 år (universitet)

Der ses desuden en forskel på, hvor meget de unge sikrer sig afhængig af deres etnicitet. De unge med danske rødder er oftere sløse i brug af kondom, de har stort set alle oplevet 'smuttere', og mange af dem har et meget ubekymret forhold til usikker sex. De unge kvinder med arabiske rødder har ifølge dem selv "mere på spil". I deres familier er sex et tabu, og sexsygdomme og graviditet vil derfor have langt større konsekvenser for dem, end for deres etnisk danske jævnaldrende. De unge med arabiske rødder beskytter sig derfor ofte med både kondom og p-piller, hvis ikke de er i faste forhold. De er endvidere langt bedre til at sikre sig, at deres mandlige sexpartner bruger kondom, dels ved verbalt at kræve det af ham, dels ved at få ham til at skaffe kondomerne, før de har sex (fx på vej hjem fra byen).

Ikke alle unge betragter kondom som en sikker præventionsform. En del af de unge oplever jævnligt problemer med, at kondomet springer eller falder af. Flere af kvinderne tager derfor p-piller som en ekstra sikkerhed, og en del har oplevet at måtte tage fortrydelsespiller bagefter. Generelt er kvinderne dog langt mere opsat på brug af kondom end mændene er. En del mænd tager sjældent initiativ til kondom, og kvinderne refererer ofte til mændene, som nogle, der aldrig har kondom på sig, heller ikke selv om de har en aftale om sex:

"Hvis vi har haft en helt klar aftale om, at vi skal have sex, så synes jeg, det er sjældent, at han har et kondom, hvor jeg har tænkt "hvorfor har du egentlig ikke lige sørget for det?"

Kvinde 19 år (erhvervsuddannelse)

Endelig er der en enkelt ung, der medtager betragtninger omkring oralsex. Hun synes, det er vanskeligt at dyrke sikker sex, når man også gerne ville have oralsex:

"men jeg føler stadig ikke, at selvom jeg bruger kondom, så føler jeg stadig ikke, at vi har sikker sex, hvis vi har oralsex ved siden af, og det synes jeg er et problem"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

3.3.2. Sexsygdomme versus graviditet

Kvinder og mænd er enige om, at den primære risiko ved usikker sex er uønsket graviditet. Flere af de unge tænker slet ikke på risikoen for sexsygdomme. Uønsket graviditet opleves som særligt alvorlig, fordi den involverer andre, og fordi den ikke kan hemmeligholdes og fjernes diskret, ligesom sexsygdomme kan:

"graviditet ville være nederen, for kønssygdomme kan man som regel ordne på et mere personligt plan (...) du behøver ikke at trække din familie ind i det, du behøver ikke at trække dine venner med, altså hvis det er en graviditet, så er det meget mere omfangsrigt i forhold til at alle mennesker ved, at du har gjort én gravid"

Mand 18 år (HTX)

For kvinder opleves en abort desuden som et langt større indgreb end at få behandlet en sexsygdom medicinsk:

"det er som om, at det værste der kan ske ved sex, det er at blive gravid ... inde i mit hoved, der kan man altid komme af med en kønssygdom ... du kan godt komme af med et barn, men det er et andet omfang, ikke?"

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

For ganske få kvinder fylder risikoen for sexsygdomme mere end risikoen for graviditet. Det gælder de kvinder, som 'dobbeltsikrer' sig med p-piller, og for de kvinder, som føler, at de har styr på deres cyklus.

3.3.3. Uvidenhed

Nogle unge er ikke klar over, hvilke sexsygdomme der findes, hvordan de smitter, og hvilke følger der er forbundet med at blive smittet:

"Jeg har slet ikke styr på hvilke typer (sexsygdomme) der er, og hvordan man ved, om man har det, og om der er nogen, hvor der ikke er nogen symptomer, eller hvordan det er"

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

Langt de fleste har hørt om klamydia, og en del har oplevet at være blevet smittet selv. Mændene mener ikke, at klamydia på længere sigt udgør en trussel for dem, mens flere af kvinderne er bevidste om, at klamydia kan forårsage barnløshed. Enkelte har hørt om gonorré og herpes. Kun få ved, at klamydia også kan smitte ved oralsex:

"altså jeg vidste sgu da ikke, at man kunne få klamydia i halsen indtil for nylig"

Kvinde 23 år (professionsbachelor)

Hvad angår HPV og HIV, er der kun få af de unge, der ved, at HPV er en seksuelt overført virus. HIV var noget, man ifølge de unge, talte om "i gamle dage", mens det i dag bliver opfattet som en sygdom, man kan holde nede med medicin. De unge mener derfor ikke, at HIV udgør en risiko for dem:

"hvis man får HIV, så får man en pille om dagen, og så holder det det i ro, det ikke er værre end det, men det er stadig ikke fedt, men det tager dampen af det øverste på en eller anden måde, ikke? Nå men, jeg dør ikke af det, ok, men så kan jeg godt tænke på noget andet, ikke?"

Mand 23 år (erhvervsskole)

3.3.4. Helt normalt

Det er en udbredt holdning blandt de unge, at navnlig klamydia er helt normalt at få. En af de unge opfatter endda seksygdomme som en "logisk konsekvens" af at have sex, det vil sige som noget, der ikke er til at komme udenom; en kalkuleret risiko ved seksuelle møder:

"synet på seksygdomme bliver rigtig fedt, fordi så er det bare en logisk konsekvens, ligesom når man skader sig, når man spiller fodbold"

Mand 22 år (universitet)

En anden ung fortæller, at det at blive smittet med klamydia blot vidner om, at man har sex, og at det ikke er pinligt, fordi der er så mange andre unge, der også bliver smittet:

"nu har jeg kun prøvet det en gang, jeg synes ikke, det var pinligt, fordi jeg havde den der i hovedet, jeg er ikke den eneste i hele Danmark, eller i hele verden, der er andre end mig (...) man er ikke den eneste i hele verden, der har glemt at tage kondom på, eller man er ikke den eneste, der har sex"

Kvinde 18 år (gymnasium)

De fleste af de unge kender nogen, der har haft klamydia, og en del har også selv været smittet op til flere gange. De mener ikke, at man behøver at bekymre sig videre om sygdommen, for den er nem at behandle:

"så er man lige i fem dages behandling med noget antibiotika, og så er det det"

Mand 22 år (professionshøjskole)

3.3.5. Skam

For nogle unge er det dog forbundet med skam at blive smittet med klamydia. Det er noget, man helst holder for sig selv, og ikke noget man for eksempel involverer sine forældre i. Det kan også føles skamfuldt at være hos lægen og blive undersøgt for klamydia. Adspurgte hvad klamydia kan sammenlignes med, forklarer to mandlige deltagere, at det næsten er som at have lus som barn:

"når man er barn, så er der virkelig noget skam over det der med at have lus, man kender det fra man var barn"

Mand 22 år (Universitet)

”ja, der er meget skam omkring det, selvom herregud lus altså whatever, men der er meget socialt i det der med at have lus, så holder vi os væk, for dem vil vi ikke røre ved”

Mand 18 år (gymnasium)

Selvom lus anses som ligegyldigt (”whatever”), så er det alligevel ikke noget, man fortæller andre, at man har, og man vil helst ikke lege med dem, som har lus. På samme måde vil man helst ikke gå i seng med en, der har klamydia. Bliver man alligevel smittet med klamydia, kan det opleves skamfuldt, selvom sygdommen opfattes som let at komme af med.

For kvinderne med arabisk baggrund er det ekstra skamfuldt at få en sexsygdom, fordi det vidner om, at man er seksuelt aktiv:

”altså, det er jo totalt skam for os at få sådan noget, og det er også derfor, at vi føler os meget mere skamfulde, kunne jeg forestille mig, end andre danske piger, som får en sygdom”

Kvinde 22 år (universitet)

3.3.6. En sjov historie

For mange unge bliver historier om klamydia betragtet som sjove, og de bliver håndteret med en humoristisk-ironisk distance. De pinagtigheder, der følger med at smitte andre og at skulle ringe dem op med beskeden om, at man måske har smittet dem, bliver betragtet som morsomme. En ung forklarer, at ved at omtale klamydia som noget sjovt, tager man brodden af det skamfulde:

”jeg tror man prøver, man prøver for ikke at gøre det til en skam, at lave sjov med det, for at det ikke rammer én på en hård måde, men at det bare bliver sådan ha ha”

Kvinde 18 år (gymnasium)

De unge fortæller, at klamydia er noget man driller hinanden med, og at der er en ”joke-jargon” omkring klamydia:

”der er også kommet meget med joke-jargon omkring sexsygdomme, altså det er lidt sjovt, at der er en, der har haft klamydia, det er sådan noget man griner af”

Kvinde 21 år (universitet)

Klamydia bliver ikke kun *omtalt* som noget, der er sjovt. Klamydia indgår også i sjove historier. Her er for eksempel historien om en ung kvinde, der var sammen med mange mænd, og som scorede en jomfru. De havde sex uden kondom, og bagefter indgik hans venner et væddemål om, hvorvidt han havde fået klamydia eller ej:

”Det skete her for en af mine venner, der lige tog til fest, og så inviterede jeg en af mine veninder med, og jeg sagde, at hun ikke skulle lave noget med og en af mine venner - lidt for sjov men også alvorligt, fordi jeg ved, at hun lavede noget med rigtig mange. Og det endte med, at hun hev en af mine venner hjem, som var jomfru. De havde ikke noget kondom. Hun hev ham med hjem til hende, og så vidste han ikke, om han havde en kønssygdom, og så fandt drengene ud af det, og så begyndte der at gå fuldstændig drengerøv i den, og så skulle han jo testes, og så begyndte de at lave væddemål om, om han ikke havde eller havde en kønssygdom, hvilket selvfølgelig også er dårlig stil”

Mand 18 år (HTX)

3.3.7. Ansvar over for andre

Selvom det både kan være forbundet med skam og skuffelse at være blevet smittet, tager langt de fleste unge ifølge deltagere ansvaret på sig og kontakter tidligere partnere, når de finder ud af, at de er blevet smittet:

"der var en fra mit gymnasium, han havde fået det (klamydia), og han var sådan rigtig, han havde været igennem alle pigerne, han skulle lave den der, hvor han skulle ringe til dem, og det var altså bare walk of shame næste dag, men jeg synes, det var sejt af ham, at han alligevel tog modet og ringede (...) jeg har hørt meget med, at folk tager ligesom ansvaret for, når de får det at vide, at de lige får ringet rundt, også selvom det er vildt ubehageligt"

Kvinde 22 år (universitet)

De fleste opfatter det at ringe/sms'e rundt til tidligere partnere som en selvfølge. Få ved dog ikke, hvad de skal stille op, og nogle er så vrede, at de ikke ønsker at oplyse tidligere partnere om sygdommen. En enkelt ung har oplevet at blive rådet af sin læge til ikke at oplyse sine tidligere partnere om et herpesudbrud:

"jeg spurgte min læge, fordi jeg troede, jeg havde fået herpes, og lægen sagde, at der kunne gå nogle dage, og det tydede på det, og så spurgte jeg så, skal jeg så ringe til dem, jeg har været sammen med inden for denne her periode, hvor jeg tror, det er sket, og så sagde han "næ, det synes jeg ikke, du skal". Okay, tænkte jeg og skyndte mig ud af døren, før han fortrød ..."

Mand 23 år (erhvervsskole)

3.3.8. Test for seksydomme

Nogle unge bliver testet for seksydomme rutinemæssigt hver sjette måned. Andre bliver aldrig testet. Nogle bliver testet, når de får ny fast partner (for at kunne have sex uden kondom), eller hvis de bliver kontaktet af en tidligere partner, som er blevet smittet.

De, der aldrig bliver testet, synes enten, at det er for pinligt at gå til lægen, eller også mærker de ingen symptomer:

"for mig er det mere sådan, at hvis det ikke er noget, der tyder på, hvis man ikke har nogle symptomer, så ... man gør det kun, hvis der lige er en, der har skrevet"

Mand 22 år (universitet)

At blive testet kan også opleves som en "sjov ting" at gøre sammen, hvilket ligger i forlængelse af temaet 'klamydia som en sjov historie':

"det kan også være en helt sjov ting at gøre, hvis man har en kæreste, så kan man godt ligesom se joken i det"

Mand 23 år (erhvervsskole)

Flere af kvinderne fortæller, at de i forbindelse med one night stands ofte spørger manden, om han er blevet testet for seksydomme for nylig. Det gør de for at vide, "hvad de går ind til" og for at kunne "slappe af", hvilket afklarer, om de dels kan have sex uden kondom, dels kan have oral-sex.

3.4. Forhandling

3.4.1. Initiativ

De unge fortæller, at forhandlinger omkring initiativ til brug af kondom foregår enten verbalt (at kræve eller undlade det ved at sige det højt) eller non-verbalt (at vente på modpartens initiativ, ved at tage det på i stilhed, eller ved aktivt at undlade at tage det på trods ens sexpartners ønske).

Kvinder og mænd er enige om, at det oftest er kvinden, som kræver, at kondomet kommer på (jf. at kondomet er til for kvindens skyld):

"jeg tror aldrig nogen sinde, jeg har oplevet en fyr bare tage det på af sig selv, uden at jeg behøvede at sige noget. Men ellers så har det altid været mig, også selvom det har været nogen, jeg kendte. Det har været mig, der skulle sige "har du et kondom" eller bare hentet et, men de har aldrig selv. Der er aldrig nogen, der selv har bragt det på bane. Jeg tror bare, at de havde gjort det uden kondom, hvis ikke jeg havde sagt noget"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Der er dermed oftest kvinderne, der bringer kondomet på bane verbalt, og en del af kvinderne har oplevelsen af, at mange mænd er initiativløse på det punkt. Et almindeligt scenarie er, at kvinderne trækker beslutningen om kondom, fordi de afventer, at mændene enten tager det frem af sig selv eller bringer det aktivt på tale. De fleste kvinder opgiver dog denne afventende strategi og bringer selv emnet op til sidst:

"jeg tror også jeg ville forvente, at drengen gjorde det, og hvis der var gået tilstrækkelig lang tid, hvor han ikke havde taget initiativ til det, så ville jeg også lige være sådan kondom, nu!"

Kvinde 18 år (HTX)

Selvom kvinderne ofte er dem, der nævner kondomet, har de ikke altid følelsen af at styre slagets gang. Det afhænger af, hvorvidt det er nemt eller vanskeligt for dem at kræve kondombrug verbalt. De, der har nemt ved at sige det, føler en høj grad af styring og handlekompetence. Omvendt kan mændenes ordløse initiativløshed også føles som en passiv styring eller ligefrem et magtspil, og initiativløsheden er ofte kilde til irritation blandt kvinderne:

"(når) man har sagt det tre gange, at nu skal du bruge kondom, og de så ikke gør det ... det er bare meget offensivt og så bare sig stop, du skal have på"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Det, der gør det nemt at kræve kondombrug, er ikke nødvendigvis en allerede eksisterende trykrelation til den, man er sammen med, men i højere grad et ønske om at *kunne etablere* følelsen af tryk med den, man er sammen med. Denne tryk bliver i særligt grad udtrykt af kvinderne af arabisk oprindelse:

"jeg føler, at hvis jeg vælger at tage sammen med en, så for at skabe min tryk, så er det at vide, at vi har det trykt sammen, fordi så synes jeg, at man kan tage den derfra (...) for mig er (kondomet) en tryk, hvis jeg ikke kender personen"

Kvinde 22 år (universitet)

Kvinderne af arabisk oprindelse føler i højere grad end kvinderne af dansk oprindelse, at de styrer slagets gang ved at kræve kondom. Det gør de ofte allerede på vej hjem (ved one night stands) eller ved at sørge for, at kondom er en fast aftale med den, de er sammen med.

En enkelt kvinde havde oplevet at kræve kondom af en mand, som til trods herfor aldrig tog det på. Denne form for nonverbal styring følte som et overgreb, som det var svært at gøre noget ved, fordi parterne havde et fælles ønske om sex.

Ingen af kvinderne har nogensinde oplevet at blive afvist af en mand, hvis de ikke har haft et kondom. Til gengæld er der flere af kvinderne, der har taget initiativ til at afbryde sex, hvis der ikke har været et kondom, og flere af mændene har på tilsvarende vis oplevet at være blevet afvist af en kvinde, hvis de ikke har haft et kondom på sig:

”så derfor så tænker jeg bare, at det oftere er piger der afviser, end drenge (...) når det handler om kondom”
Mand 18 år (HTX)

Nogle af de mandlige deltagere oplever til gengæld at det per definition er kvinden, der styrer slagets gang, og at de er forpligtet til at spørge om lov til at bruge kondom:

”jeg har da oplevet det sådan, at jeg spørger ”skal jeg tage kondom på” i stedet for bare at gøre det, man skal have lov af kvinden, og så siger hun ja eller nej”
Mand 23 år (erhvervsskole)

Nogle mænd vælger også at tage kondom på som en selvfølge, det vil sige uden at nævne det eksplicit:

”jeg synes nok, det er mere vigtigt bare at gøre det, det er bare rimelig nøjeren at tænke på at få en sexsygdom, det skal jeg bare ikke have”
Mand 19 år (gymnasium)

At mændene deltager som aktive medspillere og tager kondom på ”af sig selv” anses som en tillids- og trykgheds gestus og har derfor høj prioritet hos flere af de adspurgte kvinder:

”jeg venter altid en lille smule, jeg vil altid gerne have, at han selv bare gør det”
Kvinde 23 år (professionshøjskole)

3.4.2. Timing

Generelt lykkes sikker sex bedst, når aftalen om kondom er indgået på et tidligt tidspunkt. Jo senere kondomet kommer på tale, des større risiko er der for, at det smutter.

Kondomet kommer ifølge deltagere på tale/bliver taget frem på følgende tidspunkter:

- 1) På vej hjem fra byen
- 2) Når tøjler ryger af
- 3) Efter forspillet
- 4) Når samlejet er påbegyndt, og manden tager det på, lige før han kommer

Kvinderne med arabisk baggrund fortæller, at det er naturligt for dem at sikre sig kondombrug på et tidligt tidspunkt, og at kondomet sjældent smutter. Kvinderne med arabisk baggrund sikrer sig som regel at manden har et kondom, når de er på vej hjem fra byen:

"jeg ville sikre mig på vej hjem, sådan "hey, nu skal vi jo til, skal du ikke lige?" (...) hvis han ikke har det, så kører man lige forbi (7 Eleven)"

Kvinde 22 år (universitet)

En kvinde med dansk baggrund fortæller i kontrast hertil, at det for hende føles strengt og usexet at kræve brug af kondom for tidligt:

"jeg har måske prøvet én gang, hvor jeg kom til at sige det lidt for hurtigt, det var ikke fordi, jeg var i tvivl om, at vi skulle have sex, men det blev mere sådan "du skal ikke tro, at du kan slippe udenom", det blev sådan lidt strengt, og det er ikke specielt sexet"

Kvinde 21 år (universitet)

Ifølge de etnisk danske kvinder kan man dermed kræve kondom "for tidligt". Omvendt mener kvinderne af arabisk oprindelse, at man kan kræve kondom "for sent":

"dem, der kommer til at ende ud i sådan noget med at være nøgne, det er nok der, hvor de ikke har snakket om det på forhånd, for det er der, jeg tror, det går galt"

Kvinde 22 år (universitet)

3.4.3. Alder

De unges alder har betydning for deres forhandlingskompetence. De ældre unge oplever således, at der er stor forskel på at være 18 år og 23 år, og naturligvis endnu større forskel på at være 14-15 år og 23 år. De ældste unge oplever større selvsikkerhed omkring forhandling af kondom, at have lettere ved at sige fra over for usikker sex, og de er mere ligeglade med de akavede øjeblikke:

"jeg synes også, jeg har oplevet flere øjeblikke, hvor det var nøjeren, der er ikke så mange nøjeren øjeblikke længere, der er ligesom styr på det, ikke?"

Mand 23 år (erhvervsskole)

"det kommer an på erfaring også, selvtillid, og hvor meget man kan sige fra. Da jeg var yngre, kunne jeg ikke så godt sige fra, men det kan jeg godt nu, så der var det meget svært for mig, og det tror jeg er et ret stort problem blandt unge piger at sige fra i forhold til sex"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

"jeg tror, det bliver bedre med alderen, især fordi da jeg var yngre, da var jeg helt vildt bekymret for mange ting, hvordan jeg skulle åbne en bh, og hvordan skulle jeg gøre, og jo mere erfaren man bliver, så de der ting, de holder op med at fylde, så tror jeg også, at man har et overskud til lige at huske at sige "kondom""

Mand 22 (professionshøjskole)

3.5. Viden

3.5.1. Mangel på viden

De unge efterlyser viden om, hvordan man finder kondomer, der passer i størrelsen, hvordan man sætter kondomet på, hvilke seksygdomme der findes, hvordan man opdager, at man har en seksygdom, og hvordan man kan blive smittet. De savner også viden om smitterisiko, når man har sex med en person af samme køn:

”Kan kønssygdomme bliver overført mellem to kvinder? Jeg har jo ingen viden!”

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

3.5.2. Seksualundervisning

Seksualundervisning er noget, der optager de fleste unge, og som alle deltagerne kan huske. Der er bred enighed om, at seksualundervisning udført af skolens lærere kan være både pinagtig og mangelfuld:

”min biologilærer, han hoppede op på bordet og viste os en sexstilling ...”

Kvinde 21 år (universitet)

”Den generelle seksualundervisning i folkeskolen er ekstremt mangelfuld. Min egen seksualundervisning i 7. klasse, der startede min lærer med at komme ind i klassen og proklamere, at nu havde de altså trukket lod om det oppe på lærerværelset, og det var altså ham, der havde trukket det korteste strå. Og så kunne han jo ikke sige penis uden at blive så forlegen, at han næsten ikke kunne sige mere om det. Og så bliver det godt nok rigtig svært at skulle undervise en flok unge mennesker i at have sikker sex”

Mand 22 år (professionshøjskole)

Flere unge foreslår, at seksualundervisningen kan forbedres ved at give mere viden om seksygdomme og konsekvenser ved at blive smittet samt sikker og usikker sex mellem sexpartnere af samme køn. De unge foreslår helt konkret, at drenge og piger undervises hver for sig, fordi det giver mulighed for at stille spørgsmål, der vedkommer ens eget køn:

”der er jeg den store fortaler af, at man har en snak drengene alene og pigerne alene, for når man er den alder, så tør man ikke stille alle de spørgsmål, som man gerne vil stille, i hvert fald som ung pige, når der er drenge til stede, i hvert fald i den der 7. klasse-alder, hvor der bliver lavet sjov med alt”

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Skolernes seksualundervisning bør endvidere varetages af eksterne undervisere, fordi det kan være for svært at ”gå i detaljer med sit sexliv” over for sin egen lærer. De unge foreslår, at andre unge med særlige formidlingsevner bør tage rundt til skoler og undervise. Det ville skabe større respekt for undervisningen og give en større frihed til at stille de svære spørgsmål:

”og så tror jeg, det er godt, at det er nogle unge, som er vant til at formidle det (...) der er også en anden respekt, hvis det er unge, der kommer ud (...) så jeg tror, det skaber større frihed til, at man får stillet de spørgsmål, man måske gerne vil stille”

Mand 22 år (professionshøjskole)

3.5.3. Mødre

Mødre har stor betydning for de unges kondomvaner. Jo mere åbent mødrene taler med de unge om sex og kondomer, des nemmere og mindre tabubelagt bliver det for de unge at købe kondomer senere:

"derfor er det meget nemmere bare at gå ned i et supermarked og så købe (kondomer). Men for andre mennesker ... jeg kan godt forestille mig, at hvis andre mennesker ikke har snakket så meget om det, så bliver det sværere, for så bliver det ligesom en form for tabu"

Mand 18 år (HTX)

Et tabu bliver det netop for kvinderne med arabisk oprindelse, som ikke taler med deres mødre om sex. For dem vil det være en katastrofe at blive set købe kondomer eller at have kondomer på sig:

"den når heller aldrig så langt altså til, at man diskuterer seks sygdomme og graviditet (med sin mor), fordi bare det at sex er forkert og totalt tabu"

Kvinde 23 år (professionshøjskole)

Mange mødre til unge med dansk oprindelse tager ansvaret for deres børn ved at fortælle dem om brug af kondom, at det er upraktisk at få børn tidligt, og at de skal passe på seks sygdomme. Nogle mødre køber endda kondomer til deres børn. Fædre bliver ikke nævnt af nogle af deltagerne. Udover at oplyse om graviditet, seks sygdomme og skaffe kondomer påtager mødre sig også rollen som strenge vogtere, og unge af både dansk og arabisk oprindelse bliver stillet hårde moralsk-sociale sanktioner i udsigt, hvis de bliver gravide eller gør andre gravide:

"jeg har altid fået at vide at jeg skulle bare have et kondom på mig, før min konfirmation sagde min mor altid, jeg skal ikke have noget barnebarn, før du er et vist antal år, så det har aldrig rigtig været det der med seks sygdomme, det har været 'min mor slagter mig'"

Mand 19 år (gymnasium)

"når man er etnisk, så er der andre boller på suppen (hun ville) smadre mig fuldstændig"

Kvinde 22 år (universitet)

3.5.4. Venner

Viden om kondom deles også blandt venner. Venner både "oplyser" og "oplærer" hinanden. Særligt gavnligt er det for de unge af arabisk oprindelse, som ikke bliver oplyst af deres mødre:

"jeg ved kun ting, fordi jeg er blevet oplyst af mine veninder (...) de var også meget aktive meget tidligt, fra de var 14 eller sådan noget, ikke? Så jeg blev bare oplært af dem, så da det var min tur, da var jeg bare så paranoid, at du skulle ikke røre mig (uden kondom)"

Kvinde 22 år (universitet)

Det ser også ud som om, at der findes en form for peer-justits blandt de unge. Hvis man glemmer kondomet, risikerer man en opsang fra sine venner. De unge lytter gerne til deres venner og retter ofte ind efter deres råd:

”Det er faktisk først for nyligt, at kondom er kommet på tale i mit liv (...) jeg fik en opsang af min veninde, og siden har jeg faktisk brugt kondom”

Kvinde 19 år (erhvervsskole)

3.5.5. Information

Flere unge efterlyser information om kondomer og sikker sex i form af fakta, kampagner på de sociale medier, diskrete reklamer og ved at se andre jævnaldrende inklusiv rollemodeller bruge kondom. Nogle af de unge siger dog også, at kampagner på fx bar toilettet og i tv ikke virker for dem:

”måske at fokus skulle være, eller at den måde man fik det ud på, ikke bare var sådan en tv-reklame eller en poster på bar toilettet, jeg kom til at tænke på nogle af de ting, som jeg virkelig er blevet opmærksom på, så har det været i TV Avisen søndag aften, så laver de et tema, og som kommer der en dokumentar om det i løbet af ugen, så bliver man virkelig sådan okay shit, det er virkelig noget, der betyder noget, at der bliver lavet et fokus, og ikke den der løbende, når man er fuld på toilettet, så ja ja, jeg skal nok bruge kondom”

Kvinde 21 år (universitet)

Løftede pegefingre og ”husk det nu” virker irriterende på de unge. Flere af dem vil hellere have budskabet sneget ind fx ved at se andre tage kondom på som en helt naturlig og hverdagsagtig ting:

”det er også irriterende med sådan noget ”husk nu”, at det bare sådan bliver inddraget i sådan helt simple sammenhænge fx Paradise Hotel, at man måske lige ser gutten tage et kondom på, det er jo i underbevidstheden, at det er der, man bliver ramt hårdest ikke? Så det er helt klart sådan noget med på en eller anden måde at gøre det til en hverdagsting og få det sagt indirekte på alle mulige måder, det er sådan noget, der påvirker mig i hvert fald”

Kvinde 22 år (universitet)

Budskabet kan også sniges ind gennem sociale medier eller diskrete reklamer:

”sociale medier, tror jeg, og diskret reklame, hvor man ikke lige ser det, eller tænker over det, men hvor det alligevel ligger i baghovedet. Jeg tror ikke, at jeg ville stoppe op og læse på et eller andet busskilt omkring kondomer”

Kvinde 18 (HTX)

4. Konklusion

Denne kvalitative interviewundersøgelse af unge 18 - 23-åriges refleksioner om kondombrug og risici ved usikker sex er, viser at:

(Grundholdning til kondom)

- Grundholdningen blandt unge er, at kondom er noget, de altid bruger - der hersker en udbredt sikker sex-norm, som dog kan modificeres af en række personlige, situationelle og relationelle faktorer
- ’Smuttere’ ofte sker pga. alkohol, lyst/nydelse, og når man er sammen med én man allerede kender

- Kondomet ofte betragtes som unødvendigt, fordi de fleste mænd antager, at alle kvinder tager p-piller
- Kondomer af mange bliver betragtet som mandens ansvar, mens p-piller bliver betragtet som kvindens ansvar
- Nogle mænd "glemmer" kondomet med vilje
- Mange, især mænd, har et pragmatisk og/eller ubekymret forhold til usikker sex, hvis konsekvenser de ikke anser for alvorlige
- Unge kvinder med arabisk baggrund er mindre sløse med kondom sammenlignet med kvinder med dansk baggrund (kondomet skaber tryghed)

(Plusser, minusser & muligheder)

- Plusserne ved kondomet er mindre lugt ved samleje, mindre svineri ved samleje samt sundere "miljø" og livsstil
- Minusserne ved kondomet er, at det er besværligt at tage på, nedsætter følsomheden, er pinligt at købe og have på sig, medfører akavede øjeblikke samt er upålideligt og dyrt
- Gratis kondomer til alle unge ses som mulighed for øget kondombrug
- Specialbutikker med billige kondomer, der passer alle størrelser og præferencer, ses som diskret og kvalificeret mulighed for øget kondombrug

(Graviditet og seks sygdomme)

- Graviditet udgør den største usikker sex-trussel
- Nogle mænd mener, at det er kvindens eget ansvar ikke at blive gravid
- Mange unge mener, at seks sygdomme er ufarlige og lette at slippe af med igen, mens graviditet har mere alvorlige konsekvenser for både kvinden (abort/barn) og for manden (ikke så let at hemmeligholde over for omgivelserne)
- Kondomet ikke altid bliver opfattet som en sikker præventionsform, hvorfor bliver p-piller ofte bliver brugt som "underliggende sikkerhed"
- Mange unge betragter klamydia som almindelig og uundgåelig
- Klamydia bliver omtalt i joke-jargon og som led i sjove historier
- Deltagerne fra erhvervsuddannelserne udtrykker mindre viden om og mindre frygt for seks sygdomme end unge fra andre uddannelser

(Forhandling)

- Der er uenighed blandt kønnene om, hvem der har ansvaret for kondom, og nogle - både mænd og kvinder - køber aldrig kondomer
- Når der forhandles om kondomet tidligt (fx på vej hjem fra byen) fører det oftere til sikker sex, end når der forhandles om kondomet sent (lige inden akten)
- Kvinder oftest tager initiativ til kondombrug
- Mange kvinder oplever mænd som initiativløse
- Jo ældre de unge er, des større er deres evner til at forhandle, at kondomet bringes i spil

(Viden)

- Mange unge ved kun lidt om, hvilke seksygdomme der findes, hvordan de smitter (fx mellem personer af samme køn), hvordan man opdager dem, hvordan de behandles, samt hvilke konsekvenser det kan have at blive smittet
- Mange mødre til unge med dansk oprindelse tager ansvar for deres børns kondomvaner og videregiver viden om sikker sex
- Mødre til unge med arabisk oprindelse sjældent formidler viden om kondomer og sex til deres børn
- Venner formidler viden om kondomer og sikker sex til hinanden og udøver verbal justits over for hinanden
- Seksualundervisningen i skolen opleves som pinagtig og mangelfuld
- Seksualundervisningen bør fokusere på seksygdomme og smitte mellem enskønnede partnere
- Seksualundervisningen bør foregå med eksterne (unge) undervisere
- Viden i form af fakta/temapraegtet oplysning på tv savnes
- Budskaber om brug af kondom skal foregå diskret, naturlig og hverdagsagtig

Referencer

Bendtsen P., Mikkelsen S.S., Tolstrup J.S. *Ungdomsprofilen 2014*. Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet, 2015

Graugaard C. Vokseværker. Et signalement af unge danskeres seksuelle liv. *Psyke & Logos*, 31, 232-256, 2010.

Halkier B. *Fokusgrupper*. 3. Udgave. Samfundslitteratur, 2016.

Heinskou M.B. Seksualitet mellem risiko og chance. Svingninger i senmoderne værdiorienteringer. *Dansk Sociologi*, 18, 55-74, 2007.

Knudsen L.B. Ung2006. 15-24-åriges seksualitet – viden, holdninger og adfærd. Sundhedsstyrelsen, 2007.

Kvale S., Brinkmann S. *Interview, introduktion til et håndværk*. 2. Udgave. Hans Reitzels Forlag 2009.

Lupton D. *The imperative of Health: Public Health and the Regulated Body*. Sage Publications, 1995.

Peoples Research. The Copenhagen Qualitative Research Agency. *Kun med kondom*. Peoples Research, 2010.

Sundhedsstyrelsen. *Unge og kondomer. Forundersøgelse til kondomkampagne*. Sundhedsstyrelsen, 2014.